

Summa ratione rec. in ferris. - viij.
in nomines viginti postibus ad recipiend. totum de sup. latnam. cano.
dams. empt. ad idem. - lxxij. s. x. d. - In uno hostio fco
capa. empt. ad idem. - xxij. s. - In scura fenestru. superiori
s. - In domo domone. et domo in qua sunt machine. dñi. recipiend.
hostio fco in pio cast. et uno gmbeto fco in hostio botallerie. - xx
domone. ferratura. dams. et dnabus. seris. emptis. ad idem. et
seris. portis. in hostio. grande. robe. - xliij. s. viij. d. - In domo. cast.
idem. - viij. s. lxxij. s. - In claustris. magne. porte. cast. a.
s. - In pueris. cast. curando. et concamando. p. manu. cast.
cast. and. ap. d. d. p. m. p. - x. s. - In compedib. ferris. a.
in. e. l. l. l. p. g. g. d. d. in. e. d. o. l. e. r. i. o. ad. e. n. t. e. n. d. u. m. t. o. m. p. s. d.
fuit. rapta. - xliij. s. - In uno hostio fco in m. e. t. u. d. e. t. u. r. r. u.
fuit. amatum. ad. d. u. a. n. d. a. g. n. a. d. e. p. e. n. d. e. n. t. e. d. e. t. a. t. o. in. p. u. e. r. i. s.
p. l. o. n. e. d. e. m. o. n. i. b. a. d. idem. et. a. p. p. o. r. t. a. t. o. d. e. a. r. u. m. c. a. n. o. l. i. u. m. d. e. h. o.
et. d. o. m. o. m. a. r. s. c. h. a. l. e. r. e. c. e. p. i. e. n. d. u. m. et. f. i. n. i. o. e. x. t. e. n. d. o. d. e. c. a. s. t. r. o. - x. s.
a. l. i. u. s. p. i. u. s. p. a. d. i. c. a. l. e. - et. o. n. a. p. a. l. i. a. f. e. d. a. p. r. e. m. a. r. s. c. h. a. l. e. - m. s. -
x. s. d. b. - In stipend. p. l. i. m. p. et. d. i. u. i. s. i. o. n. i. m. i. a. c. o. r. p. m. i. s. s. o. r. i. u. m. p. d.
b. r. a. c. i. n. o. t. a. t. d. e. a. m. l. l. a. m. a. et. d. i. u. i. s. i. o. n. i. s. p. e. c. i. e. m. p. a. d. a. p. p. r. o. n. a. n. t. i. u. m. q. u. i.
et. b. r. i. c. a. v. r. a. s. i. et. g. r. u. m. d. a. l. i. o. r. u. m. n. o. l. i. u. m. d. e. t. r. a. p. e. d. e. m. o. n. i. s. - p. d. i.
d. e. c. o. n. d. e. p. n. a. t. a. l. i. b. f. e. d. p. d. i. u. m. p. a. g. a. m. q. u. i. d. p. r. i. n. c. i. p. i. n. d. e. i. a. a. r. e. n. s. o. m.
e. m. i. s. c. e. l. l. e. r. y. v. b. i. r. e. p. o. s. i. t. a. f. u. i. t. p. a. r. o. d. e. d. i. m. o. d. i. n. i. q. u. i. d. p. o. t. e. r. a. t.
in. f. e. s. t. o. l. i. p. e. h. i. d. a. n. n. o. n. o. n. a. g. d. s. e. x. t. a. - In. f. e. s. t. o. d. i. u. i. n. o. g. e. i.
d. e. v. i. l. l. a. a. d. c. a. s. t. r. u. m. - e. n. o. t. a. d. o. d. e. s. u. p. f. e. d. et. p. o. s. t. i. b. i. e. m. p. t. a. d. i. d.
o. n. a. c. a. t. h. e. n. a. f. e. r. r. e. a. e. m. p. t. a. p. r. o. v. i. p. p. d. i. n. i. - ix. s. viij. d. - In.
s. s. - In. g. i. n. g. s. f. o. r. n. a. t. i. s. f. a. m. d. i. n. i. a. p. p. o. r. t. a. n. d. u. m. a. d. m. a. r. s. c. h. a. l. e.
b. o. n. o. n. i. et. e. m. i. s. s. i. o. a. d. d. i. u. m. in. s. a. b. a. n. d. u. m. - s. s. - I. t. e. q. u. i. n. q.
l. i. n. g. u. a. d. e. r. u. p. e. d. a. - xx. s. - In. e. x. p. e. n. s. a. d. d. i. u. m. b. a. r. n. a. b. o. m.
p. u. i. n. c. i. p. i. a. d. i. c. a. n. t. i. s. p. m. e. n. s. e. m. s. e. p. t. e. m. b. r. a. n. n. o. n. o. n. a. g. d. q. u. i. n. t. o. - s. s.
a. n. n. u. m. a. n. n. u. m. n. a. r. a. m. a. t. a. n. d. b. a. m. i. n. i. - xx. s. - In. s. t. i. p. e. n. d.

INCONTRI CON L'ARCHITETTURA DEL MEDIOEVO V

A CURA DI GUGLIELMO VILLA

2024

11 APRILE 2024

ORE 17,30

Cantieri e strutture territoriali nel Trecento sabaudo

Conferenza di Andrea Longhi (Politecnico di Torino)

Saluti istituzionali

Daniela Esposito (Direttrice del DSDRA, Sapienza Università di Roma)

Introduce

Guglielmo Villa (Sapienza Università di Roma)

DIPARTIMENTO DI STORIA
DISEGNO E RESTAURO
DELL'ARCHITETTURA

SAPIENZA
UNIVERSITÀ DI ROMA

Sapienza Università di Roma
Roma, Facoltà di Architettura
Aula magna - Piazza Borghese 9

L'analisi delle scritture contabili bassomedievali consente di investigare diversi aspetti socio-politici delle vicende costruttive degli edifici di natura pubblica (castelli, infrastrutture, fortificazioni). Riordinando e contestualizzando le registrazioni di spesa, si possono infatti indagare i rapporti tra committenza e maestranze, i ruoli dei diversi ufficiali pubblici, l'organizzazione spaziale delle fonti di finanziamento e dei centri di spesa, le relazioni tra intenzioni politiche, saperi tecnici, contesti ambientali e realizzazioni concrete. Sotto tale punto di vista, negli spazi sabaudi è possibile riscontrare fin dal primo Trecento l'impatto fisico dell'affermazione del "principio di territorialità". Le fonti contabili, redatte dagli amministratori centrali e periferici del principe, consentono un'interpretazione politica dei cantieri, letti a scala vasta e considerabili tasselli fondamentali dei processi di territorializzazione delle autorità dinastiche e di aggregazione delle identità locali. I cantieri sono infatti luoghi in cui si intrecciano e si addensano relazioni sociali ed economiche, capaci di costruire e consolidare legami di appartenenza e coesione territoriale, decisivi per la costruzione dei principati regionali trecenteschi.

L'agire architettonico di ufficiali pubblici e maestranze – associato alla mobilitazione delle comunità e dei produttori di materiali edili – può essere letto come rappresentazione dinamica e concreta delle istituzioni committenti, ma anche come strumento di maturazione e strutturazione delle istituzioni stesse. I giovani apparati funzionali, infatti, si formano alla soluzione di problemi territoriali complessi secondo due percorsi intrecciati: tramite la gestione logistica di macchine di cantiere a scala sempre più estesa, e grazie alla contestuale messa a punto di scritture contabili e procedure amministrative sempre più accurate.